

Aanbevelingen getuigenissen en beeldvorming minderjarigen in de jeugdhulp

De jeugdhulp worstelt reeds geruime tijd met het beeld in de media en in de samenleving over zijn activiteiten en resultaten. Journalisten benaderen Jongerenwelzijn meermaals met de vraag om het verhaal achter de cijfers en het beleid te brengen. Tegelijk kennen we zelf ook vaak de nood om te tonen wat we doen en met wie/voor wie we nu precies aan de slag zijn. Jongerenwelzijn gaat steeds met de grootste omzichtigheid met dergelijke situaties om. Als we de wens om het beeld en imago van onze hulpverlening te verduidelijken en te illustreren, afwegen ten aanzien van de bescherming van de privacy van de minderjarige en zijn omgeving, primeert steeds dat laatste.

We kunnen puur juridisch een onderscheid maken in de benadering tussen jongeren en kinderen in de **gedwongen hulpverlening** en deze in de vrijwillige hulpverlening.

Minderjarigen in vrijwillige jeugdbijstand

Als het gaat om een minderjarige die te maken heeft met **vrijwillige hulpverlening**, zijn de wettelijke beperkingen minder absoluut. Het decreet inzake de bijzondere jeugdbijstand vermeldt geen dergelijke expliciete verbodsbepaling voor de jongeren die begeleiding krijgen omwille van hun problematische leefomgeving. In theorie kan een jongere, zijn ouders of voogd, de voorziening ... zijn medewerking verlenen in de vorm van een interview, getuigenis, foto ...

Toch pleit Jongerenwelzijn steeds voor de grootst mogelijke terughoudendheid en het grootst mogelijke respect voor de privacy van elke minderjarige. We steunen hiervoor ook op **artikel 16 van het Kinderrechtenverdrag** dat stelt dat elk kind recht heeft op bescherming tegen willekeurige en onrechtmatige inmenging in zijn/haar privéleven, gezinsleven of briefwisseling en tegen elke onrechtmatige aantasting van zijn/haar eer en goede naam.

Het belang van het kind of de jongere komt steeds op de eerste plaats. Een minderjarige kan niet altijd de gevolgen inschatten van media-aandacht (bv. gevolgen op school (o.a. pesten), latere werkgever, directe omgeving ...), daarom is het belangrijk hem hier steeds op te wijzen of hiertegen

te beschermen. Ook ouders moeten hier van bewust gemaakt worden, bv. als het gaat over jonge kinderen. Vooral door de komst van sociale media en digitale communicatie bestaat immers het risico dat het verleden een kind of jongere levenslang blijft achtervolgen.

Zelfs bij (foto)reportages die met volstrekt goede bedoelingen worden gemaakt om in te gaan tegen het stigma van de jeugdhulp en die een positief verhaal willen brengen over de kinderen en jongeren die ermee te maken hebben, moet deze overweging heel duidelijk worden gemaakt. In hoeverre is het in het belang van het kind? Kunnen foto's of informatie uit hun context worden gerukt en worden gebruikt voor doeleinden waar de minderjarige of zijn ouders geen vat meer op hebben? Welke bescherming wordt geboden aan de betrokken minderjarige (anoniem, onherkenbaar, fictieve naam, geen identiteits- of contextinformatie die kunnen leiden tot de herkenbaarheid van betrokken kind of minderjarige ...)?

In dit verband verwijzen we naar volgende bepalingen:

Privacywet van 8 december 1992: bescherming van de persoonlijke levenssfeer t.o.v. de verwerking van persoonsgegevens : tegen wie zonder toestemming van een betrokkene bepaalde persoonsgegevens publiek maakt, kan een klacht worden geformuleerd bij de commissie ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer (art. 31), of deze persoon kan strafrechtelijk worden gesanctioneerd (art. 37 en volgende).

Decreet Rechtspositie van de minderjarige

AFDELING 9 Recht op privacy

Artikel 25 - De minderjarige heeft recht op respect voor zijn persoonlijke levenssfeer, met inbegrip van:

1° de bescherming van zijn persoonsgegevens, onverminderd de bepalingen van afdeling 7;

2° een respectvolle omgang met de eigen politieke, filosofische, ideologische of religieuze overtuiging en seksuele geaardheid;

(...)

Droit à l'oubli

Art. 22bis Grondwet en art. 16 IVRK verwoorden grondrechten voor elke minderjarige. Op grond van o.a. deze bepalingen erkent men het bestaan van het 'recht op afbeelding'. Dat houdt in dat een privaat persoon – ook een minderjarige - niet moet toestaan en kan weigeren dat zijn of haar afbeelding, onder welke vorm ook, in de media komt.

Het 'te kijk zetten' van een minderjarige moet op basis van deze bepalingen worden vermeden.

Indien verregaand, kan het 'te kijk zetten' ook strafrechtelijk worden vervolgd op basis van de **bepalingen inzake laster en eerroof (art. 448 Strafwetboek)**. Elke mediareportage heeft invloed op de jongere, zijn context en leefomgeving, onafhankelijk of de reportage een positief of negatief beeld brengt van het genoemde. Ouders zijn niet meer anoniem, jongeren worden herkend en hun problemen worden ruim bekend gemaakt. Vooral aangaande jongeren die voor de jeugdrechtbank moeten verschijnen, zijn de beperkingen absoluut. Dit onder meer om ervoor te zorgen dat het verleden van een jongere hem niet zijn hele leven achtervolgt of zijn herintegratie in de maatschappij bemoeilijkt. Het **Europees Hof van de Rechten van de Mens erkent in dat opzicht een 'droit à l'oubli' voor de jongere**.

Raad voor de Journalistiek (zie www.rvdj.be):

Artikel 4 van de Code van journalistieke beginselen, 1982: "Het respect voor de privacy is een basisbeginsel van de journalistieke beroepsethiek. (...) De uitgevers, de hoofdredacteuren en journalisten moeten de individuele waardigheid en privacy respecteren; zij moeten iedere

ongeoorloofde inmenging in persoonlijke pijn en smart vermijden, tenzij overwegingen i.v.m. de persvrijheid (...) dit noodzakelijk maken. De pers dient bij het geven van de naam van minderjarigen een bijzondere terughoudendheid aan de dag te leggen en dient een afweging te maken tussen de relevantie en het belang dat het publiek heeft bij een volledige openbaarmaking enerzijds en het belang van de kinderen op bescherming van hun privésfeer anderzijds.”

Journalistieke code van de Raad voor de Journalistiek (20 september 2010):

“Artikel 23:

De journalist respecteert het privéleven van personen en tast het niet verder aan dan noodzakelijk in het maatschappelijk belang van de berichtgeving. De journalist gaat in het bijzonder omzichtig om met mensen in een maatschappelijk kwetsbare situatie, zoals *minderjarigen*, slachtoffers van criminaliteit, rampen en ongevallen, en hun familie.

Richtlijn m.b.t. minderjarigen:

Zelfs met beperkte identificatie moet uiterst terughoudend worden omgesprongen.

Volledige identificatie en herkenbare beelden van een minderjarige die betrokken is bij strafbare feiten, zijn in de regel niet toegestaan.

4.1 Algemeen

Elke identificatie van een minderjarige die het voorwerp is van een maatregel van een jeugdrechter, is bij wet verboden.

4.2 Beperkte identificatie

Enkel bij ernstige misdrijven en op voorwaarde van een gewichtig maatschappelijk belang **kunnen eventueel** de voornaam, de beginletter van de familienaam, de leeftijd en de woonplaats bekend worden gemaakt, als dit verenigbaar is met 4.1. Minderjarige slachtoffers worden in de regel niet geïdentificeerd, minstens wordt uiterst terughoudend omgegaan met gegevens die identificatie mogelijk maken. Als de ouders of nabestaanden van minderjarigen de pers verzoeken een bepaalde lijn aan te houden in verband met de identificatie van minderjarigen, wordt daarmee zo veel mogelijk rekening gehouden.

4.3 Volledige identificatie en herkenbare beelden

Volledige identificatie en herkenbare beelden zijn in regel niet toegestaan.

In zover verenigbaar met 4.1., zijn uitzonderingen enkel mogelijk onder één van volgende voorwaarden, die de redactie moet kunnen motiveren:

- De politie of het gerecht verspreiden zelf een opsporingsbericht met volledige identificatie en/of herkenbare beelden;
- De feiten zijn zeer ernstig en hebben de maatschappij beroerd;
- De ouders van minderjarige slachtoffers komen zelf met hun verhaal naar buiten en maken geen bezwaar tegen volledige identificatie of herkenbare beelden van hun kind.”

Richtlijn inzake het gebruik van informatie en beeldmateriaal van persoonlijke websites en sociale netwerksites (RVDJ, 23 april 2012): “Bijzondere terughoudendheid is vereist bij het bekend maken van gegevens of afbeeldingen die de identificatie mogelijk maken van mensen in een maatschappelijk kwetsbare positie, zoals minderjarigen, slachtoffers van criminaliteit, rampen en ongevallen, en hun familie.”

Richtlijn bij artikel 15 (RVDJ, december 2015): zie <http://rvdj.be/node/432>.

Minderjarigen in gerechtelijke jeugdbijstand

Als er een maatregel van de jeugdrechter is, is artikel 433bis van het Strafwetboek onverminderd van toepassing en hierop zijn geen uitzonderingen toegestaan, zelfs niet mits toestemming van jongere, voogd, jeugdrechter, voorziening, consulent ... Dit artikel is dus een absoluut verbod.

Strafwetboek

«Art. 433bis.- Publicatie en verspreiding van het verslag van de debatten voor de jeugdrechtbank, voor de onderzoeksrechter en voor de kamers van het hof van beroep die bevoegd zijn om over het hoger beroep tegen hun beslissingen te oordelen, door middel van boeken, pers, film, radio, televisie, of op enige andere wijze, zijn verboden. Alleen de motieven en het beschikkend gedeelte van de in openbare terechtzitting uitgesproken rechterlijke beslissing vormen, onder voorbehoud van de toepassing van het derde lid, hierop een uitzondering.

Publicatie en verspreiding door middel van welke procédés ook van teksten, tekeningen, foto's of beelden waaruit de identiteit kan blijken van een persoon die vervolgd wordt, of ten aanzien van wie een maatregel is genomen als bedoeld in de artikelen 37, 38, 39, 43, 49, 52 en 52quater van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming of in de wet van 1 maart 2002 betreffende de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, zijn eveneens verboden. Hetzelfde geldt voor de persoon ten aanzien van wie een maatregel genomen is in het kader van de rechtspleging GIS bedoeld in artikel 63bis van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming.>>

Ter verduidelijking: artikel 433bis SW verbiedt twee zaken:

1. Bekendmaking van de gerechtelijke procedure inzake jeugdbijstand

De inhoud van de gerechtelijke procedure inzake jeugdbijstand mag niet bekendgemaakt worden, ongeacht of het gaat om een procedure wegens een als misdrijf omschreven feit (MOF) of om een procedure voor de jeugdrechtbank in het kader van al dan niet dringende gerechtelijke jeugdbijstand bij een problematische leefsituatie (gedwongen POS).

Enkel de veroordeling zelf mag worden bekendgemaakt: welke maatregel werd er genomen en eventueel ook de reden waarom die werd genomen.

2. Bekendmaking van de identiteitsgegevens van jongeren

Bekendmaking van de identiteitsgegevens van jongeren die voor de jeugdrechtbank moeten verschijnen omdat zij een MOF hebben gepleegd (artikelen 37, 38, 39, 43, 49, 52 quater van de wet van 8 april 1965) of omdat zij in een POS verkeren waarvoor geen vrijwillige hulpverlening mogelijk was (rechtbank moest tussenkomen – artikel 63bis van de wet van 8 april 1965) mag niet.

De naam of een foto van een minderjarige die met het gerecht in aanraking komt, mag niet genoemd of getoond worden.

Dit artikel uit het Strafwetboek maakt geen onderscheid tussen een MOF- of VOS-jongere.

In de praktijk

In de praktijk blijkt dat het strikt juridisch volgen van het bewuste wetsartikel SW433bis soms tot enigszins absurde situaties kan leiden, die een kind dat te maken heeft met gedwongen jeugdhulp net nog meer stigmatiseert in plaats van beschermt. Zo blijkt soms een grote terughoudendheid bij scholen en pleegouders om een pleegkind mee op een klasfoto te laten staan.

Om hierover meer duidelijkheid te scheppen, heeft Jongerenwelzijn met Steunpunt Jeugdhulp een gezamenlijk standpunt geformuleerd dat we bij deze graag onder uw aandacht willen brengen.

Wat het in beeld brengen betreft van minderjarigen die te maken hebben met jeugdhulp, moeten we een duidelijk onderscheid blijven maken tussen vrijwillige en gerechtelijke jeugdhulp.

- Bij buitengerechtelijke (vrijwillige) jeugdhulp kan een minderjarige herkenbaar in beeld worden gebracht - zelfs in de jeugdhulpcontext of er rechtstreeks aan gelinkt -, **mits de vereiste toestemming van diegenen die het ouderlijk gezag uitoefenen ten aanzien van de minderjarige én van de bekwame minderjarige zelf**. Toch vragen we ook dan om het belang en de bescherming van het kind steeds voorop te stellen, en dus voldoende terughoudend en omzichtig om te gaan met beeldmateriaal van minderjarigen, vooral als het gaat over beelden van of gelinkt aan de jeugdhulpcontext waarin ze zich bevinden.
- De gerechtelijke (gedwongen) jeugdhulp valt onder toepassing van artikel 433bis SW. Volgens de strikt juridische interpretatie mag een minderjarige in kwestie niet identificeerbaar in beeld worden gebracht én mag de inhoud van de gerechtelijke procedure niet bekend worden gemaakt. In deze gevallen stellen Jongerenwelzijn en Steunpunt Jeugdhulp evenwel dat een minderjarige die valt onder artikel 433bis SW. **toch herkenbaar in beeld** kan worden gebracht **als er maar géén enkele link is met de jeugdhulpcontext of de gerechtelijke procedure**. Concreet betekent dit dat bv. klasfoto's met een kind onder toezicht van de jeugdrechtbank mogelijk zijn, net zoals foto's tijdens activiteiten van de jeugdbeweging, beelden tijdens een deelname aan een TV-programma zoals The Voice Kids ..., zolang maar uit geen enkele foto of uit het gebruik ervan de context van jeugdhulp blijkt. Voorbeelden van toepassingen die nog steeds niet kunnen, zijn bv. een fotoboek of een fototentoonstelling naar aanleiding van een jubileumviering door een voorziening, met herkenbare foto's van minderjarigen die te maken hebben met een gerechtelijke maatregel, aangezien de jeugdhulpcontext daar wel duidelijk is.

Brussel, 2015.

Vragen bij deze nota?

Neem contact op met Jongerenwelzijn via het e-mailadres communicatie@jongerenwelzijn.be.